

خلاصه سیاستی ۴

ارتقا مدیریت سلامت در حوادث و بلایا

راهبردها و توصیه‌های ضروری بر اساس سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی

مقام معظم رهبری*

چکیده

نظام سلامت شامل همه سازمان‌ها، افراد و فعالیت‌هایی با هدف اصلی تأمین، حفظ و ارتقای سلامت و مدیریت بلایا فرایندی با اهداف پیش‌بینی، پیشگیری، کاهش آسیب، آمادگی، پاسخ/امداد و بازیابی می‌باشد. در ارتباط با ارتقای مدیریت سلامت در حوادث و بلایا، باید موارد زیر مدنظر قرار گیرند: تعهد سیاسی مسئولین نسبت به حقوق سلامت مردم، اولویت پیشگیری بر درمان در عموم سیاست‌ها، آگاه‌سازی و توانمندسازی مردم نسبت به حقوق خود، تولید نظام سلامت و نیز تأمین منابع و خدمات سلامت برعهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، حفظ شاخص‌های سلامت، ارتقای سلامت روانی جامعه، اصلاح فرهنگ مشارکت مردم، ارتقای آموزش عالی و تحقیقات سلامت در زمینه حوادث و بلایا.

کلیدواژه‌ها: ارائه مراقبت‌های بهداشتی، ارتقای سلامت، بلایا، مدیریت خطر

بیان مسئله

برنامه‌ریزی و مقابله با بلایا، در هر دو مرحله پیش‌و پس از وقوع آن‌ها، برای حفظ جان و نجات انسان‌ها، حفظ اموال، و حفظ ثبات زیست محیطی، اقتصادی، و سیاسی منطقه/مناطق تحت تأثیر. این مدیریت متناسب با مخاطرات موجود در کشور، آسیب‌پذیری، نظام مدیریتی، ویژگی‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی باید استوار باشد و از تجربیات و دستورالعمل‌های داخلی و بین‌المللی استفاده کند. ابعاد مرتبط با سلامت مورد نظر این مستند است.

سند سیاست‌های کلی سلامت، سندی جامع برای تحقق یک نظام سلامت جامع، مبتنی بر اخلاق و معنویت اسلامی، تأمین، حفظ و ارتقای سلامت همه‌جانبه (جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی)، پیشگیرانه، عدالت‌محور، پاسخگو، شفاف و مقاوم است. در این مستند حمایت‌طلبی، ابعاد مدیریت سلامت در حوادث و بلایا، با بهره‌گیری از اجزای منتخب سند، تبیین، تحلیل و پیشنهادات راهبردی و اجرایی ارائه شده است.

تعریف نظام سلامت^۱

نظام سلامت شامل همه سازمان‌ها، افراد و فعالیت‌هایی است که هدف اصلی آن‌ها تأمین، حفظ و ارتقای سلامت باشد. این امر شامل تلاش‌هایی است که هم بر تعیین‌کننده‌های سلامت و هم بر فعالیت‌هایی که مستقیماً مرتبط با بهبود سلامت است، اثرگذار باشند^۲. حیطه نظام سلامت، گسترده‌تر از ساختار و امکانات دولتی در ارائه خدمات سلامت است.

تعریف مدیریت بلایا^۳

مدیریت بلایا فرایندی است با اهداف «پیش‌بینی، پیشگیری، کاهش آسیب، آمادگی، پاسخ/امداد و بازیابی»، و ارزش‌های مشترک، برای

سلامت در حوادث و بلایا به استناد سیاست‌های کلی سلامت

گزاره‌های زیر در ارتباط با ارتقای مدیریت سلامت در حوادث و بلایا با برداشت از مفاد مصرح در سیاست‌های کلی سلامت تنظیم شده است:

۱. تعهد سیاسی^۴ مسئولان نسبت به حقوق سلامت مردم

* این سند محصول مذاکرات علمی انجام شده در فرهنگستان علوم پزشکی است که در هیئت رییسه جمع‌بندی و توسط معاونت علمی تنظیم شده است.

1. Health system

۲. برگرفته از تعریف سازمان جهانی بهداشت از نظام سلامت

3. Disaster management

4. Political commitment

شود. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است برنامه‌های سلامتی در ارتباط با حوادث و بلایا را تدوین و روزآمد نماید.

۱۰. به استناد بند ۳-۲ سیاست‌های کلی سلامت، پیشگیری و کاهش مخاطرات و آلودگی‌های تهدیدکننده سلامت، از راهبردهای اصلی مدیریت سلامت در حوادث و بلایا است. نظام سلامت موظف است «برنامه جامع پیشگیری و کاهش مخاطرات و آلودگی‌های تهدیدکننده سلامت» را مبتنی بر شواهد معتبر علمی و با بهره‌گیری از تجارب گذشته، تجارب معتبر بین‌المللی، و جمع‌بندی نظرات متخصصان و صاحب‌نظران، متناسب با منابع، نیروی انسانی، ساختار و ظرفیت‌های بالقوه داخلی تنظیم و بازبینی و روزآمد نماید (حداقل سالی یک بار و بعد از هر حادثه بزرگ ملی یا منطقه‌ای).

۱۱. به استناد بند ۴-۲ سیاست‌های کلی سلامت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است برای عموم طرح‌های توسعه‌ای کلان کشور و نیز طرح‌های مدیریت حوادث و بلایا و پدافند غیرعامل کشور، پیوست سلامت تهیه کند و مسئولان مربوطه موظف به اجرای مفاد پیوست‌ها باشند.

۱۲. اهتمام به حفظ شاخص‌های سلامت در حوادث و بلایا، با رویکرد سلامت همه‌جانبه، و تلاش برای ارتقای آن‌ها نسبت به قبل

۱۳. وفق بند ۳ سند، "ارتقای سلامت روانی جامعه و شاخص‌های آن" به‌طور عام و "مراقبت روانی و اجتماعی و معنوی در حوادث و بلایا" به‌طور خاص، و رفع موارد تنش‌آفرین در زندگی فردی و خانوادگی در این شرایط، با ترویج آموزش‌های اخلاقی و معنوی و سبک زندگی اسلامی - ایرانی و تحکیم بنیان خانواده، از ارکان دیگر سلامت در حوادث و بلایا است.

۱۴. براساس بند ۴ سیاست‌های کلی سلامت زیرساخت‌های مورد نیاز برای پیشگیری و مدیریت مراقبت‌ها و خدمات سلامت در حوادث و بلایا، باید ایجاد و تقویت شوند.

۱۵. ارزش‌ها و راهبردهای محوری سلامت در حوادث و بلایا طبق بند ۸ سند عبارتند از:

۱۶. "محوریت عدالت در سلامت"، "پاسخگویی"، "اطلاع‌رسانی شفاف"، "اثربخشی"، "کارایی و بهره‌وری"

۱۷. نظام ارائه مراقبت‌ها و خدمات سلامت در حوادث و بلایا، طبق مفاد بند ۸ و سایر ابعاد سند دارای ویژگی‌های ذیل است: برخوردار از خدمات و مراقبت‌های کیفی و ایمن (با استقرار و ترویج حاکمیت بالینی و تعیین استانداردها)، جامع و یکپارچه، در قالب شبکه بهداشتی درمانی منطبق بر نظام سطح‌بندی خدمات و ارجاع، با اولویت خدمات ارتقای سلامت و پیشگیری و ادغام آن‌ها در نظام آموزش علوم پزشکی

۲. اولویت پیشگیری بر درمان که در عموم سیاست‌ها، راهبردها، اقدامات، حمایت‌ها، آموزش و پژوهش‌های سلامت باید اتخاذ شود، در بحران‌ها و بلایا نیز یک اصل محوری و سرنوشت‌ساز است.

۳. آگاه‌سازی و توانمندسازی مردم نسبت به حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی خود در همه زمینه‌های سلامت، خاصه حوادث و بلایا، از طریق صیانت قانونمند از حقوق مردم و بیماران در زمینه سلامت

۴. به استناد بند ۱-۷ سیاست‌های کلی سلامت، "تولیت نظام سلامت در حوادث و بلایا" شامل سیاست‌گذاری‌های اجرایی، برنامه‌ریزی‌های راهبردی، ارزشیابی و نظارت توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی خواهد بود. این بخش از تولیت سلامت باید با نقش‌آفرینی "کمیته پدافند غیرعامل در حوزه سلامت" در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجرایی شود.

۵. به استناد بند ۲-۷ سند، منابع مورد نیاز سلامت در حوادث و بلایا از طریق نظام بیمه با محوریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، و همکاری سایر مراکز و نهادها، از جمله سازمان‌های مردم‌نهاد، باید تأمین و مدیریت شود. مدیریت منابع سلامت در حوادث و بلایا، رکن مهم نظام مدیریت سلامت در حوادث و بلایا است. تسری نظام یکپارچه بیمه همگانی سلامت و بیمه‌های اجتماعی، به عموم مردم، با اولویت اقشار آسیب‌پذیر و نیازمند، و تعمیم آن به عموم شرایط و به‌ویژه بلایا و حوادث، راهبرد کلیدی این بند سیاستی است.

۶. به استناد بند ۷ (خاصه ۳-۷ و ۴-۷) سند، تدارک خدمات سلامت مورد نیاز در حوادث و بلایا، توسط ارائه‌کنندگان خدمت در بخش‌های دولتی، عمومی و خصوصی، به صورت هماهنگ، وفق دستورالعمل‌های استاندارد و راهنماهای بالینی، منابع علمی مبتنی بر شواهدی است که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تعیین و ابلاغ می‌شود.

۷. ضرورت التزام به موازین اخلاق حرفه‌ای اسلامی و سلامت معنوی اسلامی در حوادث و بلایا در تمام سطوح سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، مدیریت و اقدامات، توسط کارگزاران سلامت در حوادث و بلایا به استناد بندهای ۱ و ۱۳ سند

۸. استفاده از ظرفیت محیط‌های ارائه مراقبت‌ها و خدمات سلامت و فرصت‌های ارائه مراقبت‌ها و خدمات، برای "ترویج آموزش‌های اخلاقی و معنوی" و "رشد معنویت و اخلاق در جامعه"، که در تمام فرصت‌ها و مناسبت‌های مرتبط با سلامت، امری ضروری و مفید است، در شرایط بلایا و حوادث، از کارایی و اهمیت بیشتر و مؤثرتر برخوردار خواهد بود.

۹. به استناد بندهای ۲-۲ و ۱-۸ سیاست‌های کلی سلامت، سیاست‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات در حوادث و بلایا باید مبتنی بر یافته‌های متقن علمی باشد و به‌طور سالیانه و در صورت ضرورت زودتر، روزآمد

تأمین، حفظ و ارتقای سلامت، در مصادیق حوادث و بلایا، از طریق افزایش آگاهی، مسئولیت‌پذیری، توانمندسازی و با استفاده از ظرفیت نهادها و سازمان‌های فرهنگی، آموزشی و رسانه‌ای کشور تحت نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

۲۱. ارتقای آموزش عالی و تحقیقات سلامت در زمینه حوادث و بلایا براساس راهبردهای مصرح در بندهای ۱۳ و ۱۴ سیاست‌های کلی سلامت

۱۸. لزوم برخورداری نظام ارائه مراقبت‌ها و خدمات سلامت در حوادث و بلایا، از برنامه جامع مراقبتی، حمایتی برای جانبازان و معلولان کشور و سایر اقشار آسیب‌پذیر در حوادث و بلایا، با هدف ارتقای سلامت و توانمندسازی آنان.

۱۹. تحقق سیاست‌ها، راهبردها و مصادیق اقتصاد مقاومتی در حوزه سلامت، خاصه در حوادث و بلایا
۲۰. اصلاح فرهنگ مشارکت ساختارمند و فعالانه فرد، خانواده و جامعه در

Policy Summary: Improving Health Management in Disasters*

Abstract

Health management consists of organizations, individuals and activities with a main goal for providing, maintaining and promoting health and disaster management. It is a process which includes the prediction, prevention, reduction, preparedness, response and recovery in serious events. The promotion of health management in disasters, must consider political commitment of officials the people's health rights, priority of prevention over treatment in the general policies, informing and empowering people for their rights, considering stewardship of the health system as well as providing health resources and services which are duties of the Ministry of Health and Medical Education, These include monitoring health indicators, promotion of mental health, reforming the society for people's participation and, promoting higher education and health research in the field of disasters.

Keywords: Delivery of Health Care, Disasters, Health Promotion, Risk Management

* The backbone of this document is scientific discussion in Academy of Medical Sciences. The conclusion is made by the Board of Directors and the Vice President of academy sets it.